

projektipäällikkö Kimmo Syrjänen
Luontoratkaisut

11.9.2024

SYKE/2024/1685

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

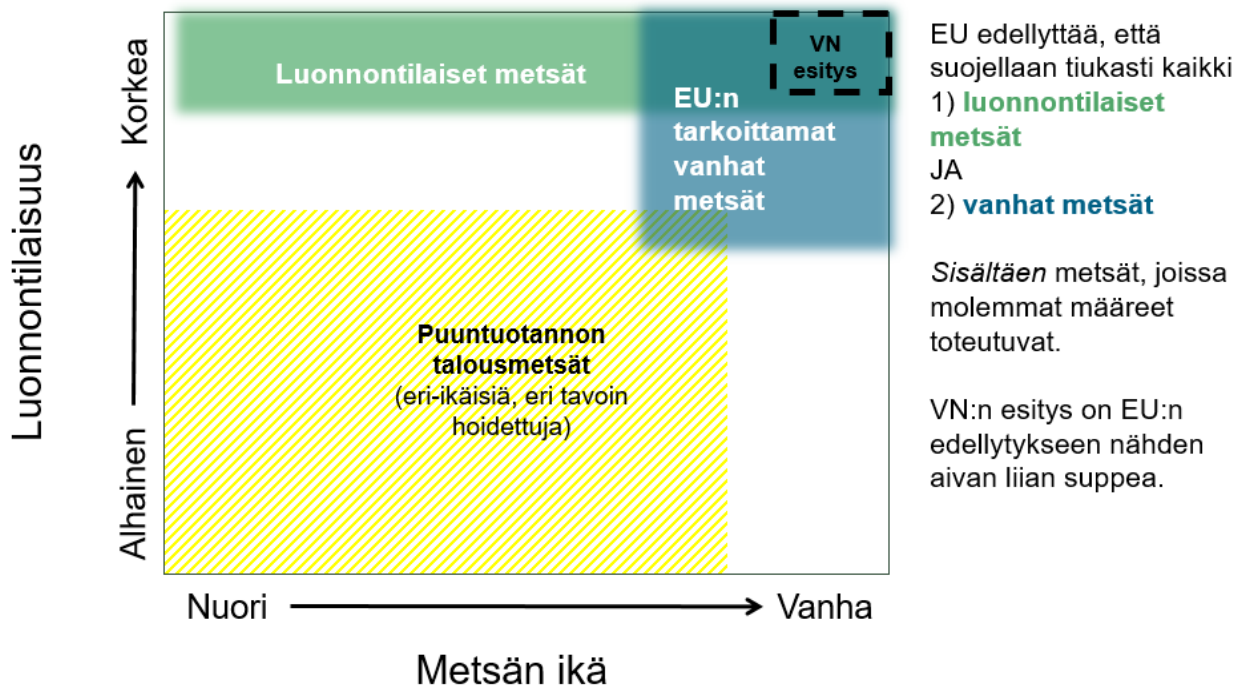
- Viite:** YmV asiantuntijalausuntopyyntö, perjantai 13.9.2024 klo 9.30 (Valiokunnalle lähikokous huone E 427, kuuleminen etäkuuleminen) Teema: Vanhojen metsien suojelukriteerit
- Asia:** Ympäristövaliokunta toivoo Suomen ympäristökeskukselta tilannekatsausta vanhojen metsien suojelukriteereiden valmistelusta. (Asialla ei ole tunnusta tai taustamateriaalia. Valiokunta haluaa kuulla aiheesta omasta aloitteestaan.)

Suomen ympäristökeskuksen lausunto YmV:n asiantuntijakuulemiseen vanhojen metsien suojelukriteereistä 13.9.2024

Miten luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät eroavat toisistaan?

EU:n biodiversiteettistrategian “Luonto takaisin osaksi elämäämme” (COM/2020/380) mukaan kaikki jäljellä olevat (1) luonnontilaiset (primary forests, ikimetsät) ja (2) vanhat metsät (old-growth forests, aarniometsät) tulee suojella tiukasti EU:n jäsenvaltioissa (kuva 1). Tavoite on astunut voimaan EU:n BD-strategian hyväksynnästä lähtien (toukokuu 2020). Strategia edellyttää myös voimaantulonsa jälkeen hakattujen kohteiden suojelua. Strategian yleisenä tavoitteena on pysäyttää luontokato ja turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen jälkipolville. Suomen hallitus on sitoutunut strategian tavoitteisiin.

Kuva 1. Luonnontilaisen metsän (vihreä väri) ja vanhan metsän (sininen väri) käsitteet ja niiden suhde VN:n esitykseen vanhojen metsien kriteereistä (mustan katkoviivan rajaama alue). Valtaosa Suomen metsistä on puuntuotannossa (keltainen väri). Huom. eri väristen laatikoiden koot ovat suuntaa antavia (eivät perustu pinta-alatietoon). Mukailtu julkaisusta SY 2/2024.

Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen tutkijat laativat EU:n komission suuntaviivojen mukaisesti tarkastelukehikon vanhojen metsien kansalliseen määrittelyyn ([julkaisu SY 2/2024](#)) (kohta (2) edellä). Vanha metsä sisältää myös luonnontilaiset vanhat metsät (osana kohtaa (1) edellä), eikä luonnontilaisten metsien määritelmää tarkasteltu raportissa yksityiskohtaisemmin. Luonnontilaisiin metsiin sovelletaan FAO:n määritelmää, joka sisältää myös nuoret luonnontilaiset kehitysvaiheet.

Vanhojen metsien määrittelmä

Vanhojen metsien määrittelyssä käytettiin etenkin kolmea pääindikaattoria, jotka EU:n komission suuntaviivoissa on osoitettu. Ne ovat luontainen puulajisto, lahoppuun suuri määrä ja osuus sekä vanhat ja kookkaat puut. Työssä esitettiin tarkastelukehys, johon vanhat metsät voidaan sijoittaa. Tieteellisenä referenssinä hyödynnettiin tutkimustuloksia vanhojen luonnontilaisten metsien iästä ja kuolleen puun määrästä. Käytännön vertailukohdan muodostivat Suomessa jo aiemmin käytössä olleet kriteerit kuten vanhojen metsien suojeluohjelman inventointiohjeet ja luontodirektiivin luontotyyppin ”boreaaliset luonnonmetsät” inventointiohjeet, joiden todettiin soveltuvan hyvin myös EU:n komission tarkoittamien vanhojen metsien tunnistamiseen (SY 2/2024).

Syke painottaa, että VN:n laatima esitys kattaa vain noin 75 % luonnontilaisista vanhoista metsistä ja jättää kokonaan määritelmän ulkopuolelle ne EU:n tarkoittamat muut vanhat metsät, joita varten kriteerit tuli laatia (kuva 1). Mikäli luonnontilaiset vanhat metsät haluttaisiin suojella 90 %:sti niin sekä ikä- että lahopuukriteerin kynnysarvoja tulee alentaa VN:n esityksestä. Myös metsäkatoasetus ja uusiutuvan energian direktiivi kieltävät luonnontilaisten metsien hakkuun sataprosenttisesti. Lisäksi uusiutuvan energian direktiivi edellyttää myös vanhojen metsien jättämistä käsittelyn ulkopuolelle.

MMM:n ja YM:n esittämät kynnysarvot ja niiden käyttökelpoisuus vanhojen metsien tarkastelussa

Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö esittivät raportin (SY 2/2024) perusteella kaksi erilaista vaihtoehtoa vanhojen metsien määritelmistä valtioneuvostolle (YM ja MMM taustamuistio 11.3.2024). Näistä valtioneuvosto valitsi MMM:n esityksen lähes sellaisenaan, painottaen kaikkein vanhimpia ja luonnontilaisimpia metsiä. Kuitenkin vanhoja metsiä on pinta-alallisesti vain vähän jäljellä Suomessa, vaikka tarkasteltaisiin YM:n esittämiä väljempiä kriteerejä, joiden sisälle mahtuu myös osa EU:n tarkoittamista muista vanhoista metsistä vanhojen luonnontilaisten metsien lisäksi. Raportin (Syke 2/2024) mukaan YM:n esitystä vastaavia vanhoja metsiä on puuntuotannon metsämaalla enää noin 63 000 hehtaaria, joista runsas puolet Pohjois-Suomen valtionmailla. Valtion maiden puuntuotannon vanhoista metsistä 13 000 hehtaaria sijaitsee raportin arvion mukaan Ylä-Lapissa saamelaisalueella.

Valtioneuvoston valitsema esitys siis kattaa kohtalaisen osan (1) vanhoista luonnontilaisista metsistä, mutta ei niistäkään kaikkia. EU:n komission tarkoittamat (2) muut vanhat metsät jäävät kokonaan esitettyjen kriteerien ulkopuolelle. Syke huomauttaa, että valituilla kynnysarvoilla ei päästä lähellekään EU:n biodiversiteettistrategian mukaista tavoitetta suojella kaikki EU-alueen luonnontilaiset ja vanhat metsät vuoteen 2030 mennessä. VN:n esittämän kriteeristön vaatimus lahopuun määrälle on niin korkea, että se ei toteudu suuressa osassa jo aiemmin suojeltujakaan vanhoja metsiä.

Ympäristöministeriön (11.3.2024) esittämät kynnysarvot ovat käyttökelpoisemmat, jos halutaan turvata jäljellä olevat EU:n komission tarkoittamat vanhat metsät. Ne vastaavat paremmin EU-komission tarkoittamia, tiedeperusteisia indikaattorien arvoja. Niissäkin tulee ottaa huomioon se, että vaikka heikkotuottoisella metsämaalla ja kitumaalla sekä turvemaiden iän tarkastelu toimii vanhojen metsien määrittämisessä, ei lahopuulle voi esittää yhtä suuria tilavuustavoitteita kuin hyvätuottoisissa kivennäismaiden kangasmetsissä. Lahopuuta voi olla niissä luontaisesti vain niukasti saatavilla. Turvemaiden metsät – kuten korvet ja rämeet – ovat lisäksi merkittäviä hiilen varastoja, ja puustoltaan sekä vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltaiset vanhat (luontaisesti vähälahopuustoisemmat) turvemaiden metsät tulisi suojella tiukasti.

Syke painottaa, että VN:n ehdottamat kriteerit eivät ole linjassa tieteellisen tiedon kanssa. Ehdotettu luonnontilaisille vanhoille metsille räätälöity määritelmä, jota on tarkoitus soveltaa kaikkiin vanhoihin metsiin, on tieteellisen tiedon tarkoitushakuista vääristelyä. VN:n esityksen tavoitteena on ilmeisesti säilyttää mahdollisimman suuri osa vanhoista metsistä puuntuotannon piirissä, mikä on vastoin Suomen kansainvälisiä luonnonsuojelusitoumuksia. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että luonnonsuojelullisesti arvokkaiden metsien tiukka suojelu on myös

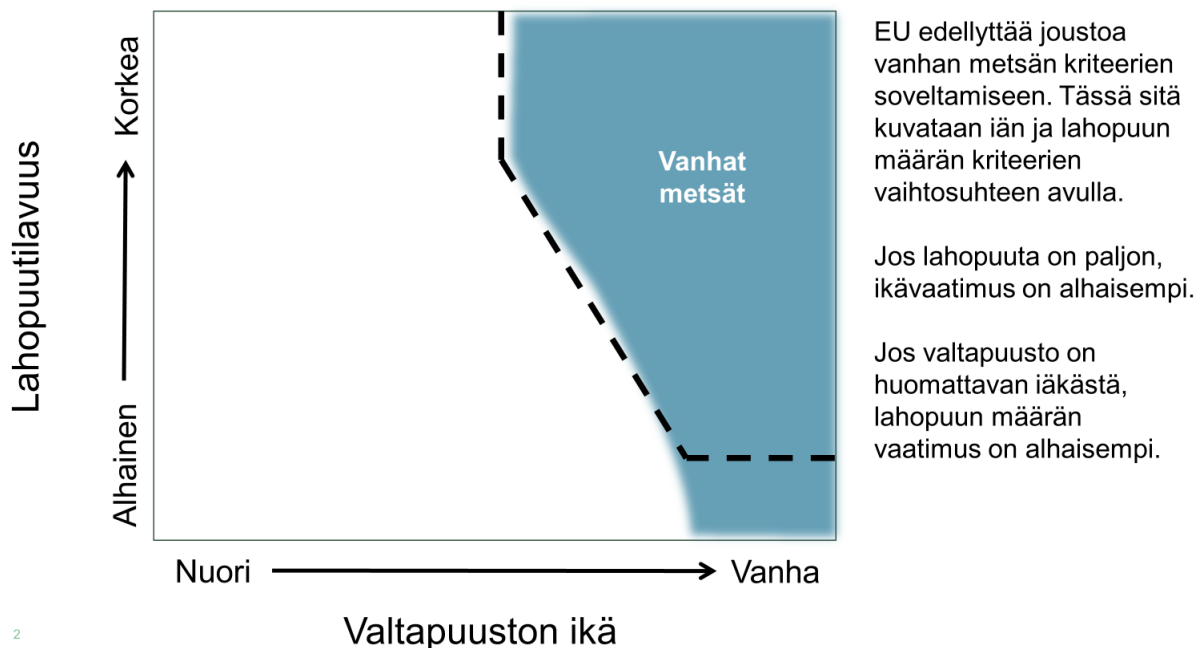

metsäsektorin toimijoiden tavoite, kun yritykset pyrkivät vastuulliseen puuraaka-aineen tuotantoon ja jalostukseen.

Vaihtosuhtetarkastelu ja täydentävien indikaattorien käyttö

Julkaisussa (SY 2/2024) ei hyödynnetty lainkaan EU:n suuntaviivojen täydentäviä indikaattoreita, joihin kuuluvat mm. puustorakenteen luonnontilaisuus, luontainen uudistuminen ja vanhojen metsien uhanalaiset sekä niille ominaiset indikaattorilajit. Myös näitä täydentäviä indikaattoreita tulee tarkastella tapauskohtaisesti suojeltavien kohteiden valinnassa, jos metsikön ikä ja/tai lahoppuuston määrä ovat lähellä julkaisussa tarkasteltuja mahdollisia kynnsarvoja. Syke huomauttaa, että pääkriteerien tiukka soveltaminen johtaa tilanteeseen, jossa hakataan metsiä, joissa on uhanalaisten vanhan metsän lajien esiintymiä. Tällä edistetään luontokatoa ja metsälajiston uhanalaistumista.

Vanhan metsän kriteerien tulkintaan ja kynnsarvoihin tulee sisällyttää tapauskohtaista joustoa sen mukaan, millaisen kokonaisuuden kohde muodostaa eri indikaattorien suhteen. Myös EU-komissio edellyttää joustavuutta kriteerien soveltamisessa. Jos esimerkiksi lahoppuun määrä täyttää määritellyt kynnsarvot, mutta valtuuuston keski-ikä jää niiden alle (tai toisin päin), kohteiden voidaan katsoa kuuluvan tarkastelun piiriin (kuva 2). Tämä vaihtosuhtetarkastelu on esitetty raportissa (SY 2/2024) ja mainittu myös YM:n ja MMM:n muistiossa, mutta se ei ole mukana valtioneuvoston esityksessä, mikä on keskeinen puute. Vaihtosuhtetarkasteluun tulee sisällyttää täydentävät indikaattorit (kuten uhanalaisten vanhan metsän lajien esiintyminen) sekä maisemataso (luonnoltaan arvokkaan metsäalueen läheisyys voi parantaa ympäröivän metsän laatu-tekijöitä jo suhteellisen lyhyellä aikavälillä), joiden perusteella voitaisiin laskea pääindikaattoreiden (ikä ja kuolleen puun määrä) vaatimustasoa.

Kuva

2. Vaihtosuhtetarkastelun periaate vanhoja metsiä määriteltäessä lahoppuun määrän ja valtuuuston iän perusteella. Katkoviivalla rajatun alueen sisälle jäävät kohteet, joiden

suojeeluarvoa tarkastellaan tarkemmin. Huom. kuvassa esitetty vaihtosuhtetarkastelu on periaatteellinen eikä se perustu pinta-alatietoon. Mukailtu julkaisusta SY 2/2024.

Pinta-ala

Valtioneuvoston esittämät yksittäisten metsäkohteiden minimipinta-alat eivät ole tieteellisesti perusteltuja ja niitä voidaan pitää EU-komission toimeksiannon vastaisena. Vanhan metsän laikut ovat voimakkaasti pirstoutuneita, jolloin edellytys siitä, että Etelä-Suomessa vanhojen metsien ydinten tulisi olla kooltaan vähintään 4 ha ja Pohjois-Suomessa 8 ha, muodostuu kohdevalintaa voimakkaasti ohjaavaksi tekijäksi ja sulkee monimuotoisuudelle arvokkaita metsiä suojelun ulkopuolelle. Sekä biodiversiteettisopimus että FAO käyttävät metsissä minimikuviokokona 0,5 hehtaaria, jota tulisi käyttää minimipinta-alana tässäkin yhteydessä. Laajempien suojelukokonaisuuksien rajaaminen, joissa on mukana myös palautuvaa tai ennallistettavaa puskurivyöhykettä, tulee ottaa perimmäiseksi tavoitteeksi EU:n esittämien suuntaviivojen mukaisesti. Käytännössä tämä on mahdollista lähinnä suurten metsänomistajien, etenkin valtion mailla.

Suomen ympäristökeskus esittää yhteenvetona yllä olevien perusteluiden pohjalta, että kriteeristö palautetaan valmisteluun. Vanhojen metsien määrittelyssä voidaan hyvin käyttää kangasmailla YM:n esittämiä kriteerejä, jotka sisältävät myös EU:n komission määritelmän mukaisia vanhoja metsiä. Lisäksi YM:n esittämien kriteerien osalta tulee käyttää tapauskohtaista harkintaa ja käyttää vaihtosuhteita iän, lahopuun ja täydentävien indikaattorien suhteen. Kitumailla ja turvemilla lahopuustolle tulee asettaa alhaisemmat kynnysarvot kuin kivennäismaiden metsissä.

Vanhat metsät valtion mailla

Valtioneuvoston esityksen mukaan Metsähallituksen Metsätalous Oy inventoi valtion mailla sijaitsevat kohteet ja suojeluratkaisut tehdään MMM:n ohjauksessa. Syke katsoo, että suojeluratkaisuja linjattaessa Metsähallituksen Luontopalveluiden ja ympäristöministeriön osaaminen ja asiantuntemus kannattaa pitää mahdollisimman laajasti mukana. Työn tulee olla läpinäkyvää ja avointa. Myös valtion metsiä kartoittaneet luontojärjestöt tulee osallistaa kohteiden valintaan.

Syke pitää tärkeänä, että valtion mailla jo puuntuotannon ulkopuolelle asetetut mutta metsätalouden taseeseen edelleen kuuluvat alue-ekologisen suunnittelun aarniometsät ja muut vanhan metsän määritelmän yleisesti täyttävät luontokohteet ja ekologiset yhteydet suojellaan välittömästi tiukasti. Sama koskee Lapin luontaistalousalueita ja määräaikaaisesti suojeltuja porotaloudelle tärkeitä loppumetsiä ja muita vanhoja metsiä saamelaisalueella.

Valtion metsien osalta tulisi lisäksi huomioida riittävän laajat ekologiset puskurivyöhykkeet sekä ennallistamisasetuksen asettamat tavoitteet boreaalisen luonnonmetsän tilan parantamiselle ja palauttamiselle. Valtion metsillä on erityinen rooli Suomen monimuotoisuus- ja ilmastositoumuksissa. Suojeluratkaisuissa tulee ottaa huomioon luonto- ja lintudirektiivien sekä EU:n biodiversiteettistrategian ja ennallistamisasetuksen yleiset tavoitteet luonnon tilan parantamiseksi.

Luontojärjestöjen vapaaehtoistyöhön pohjautuvat Luonnonmetsä-työryhmä ja Sápmi-työryhmä ovat inventoineet valtion metsiä koko maassa. Etelä-Suomesta on löytynyt vain 6 000 hehtaaria monimuotoisuudelle merkittäviä metsäkohteita. Saamelaisalueen eteläpuoleltakin on tunnistettu alle 100 000 hehtaaria arvokohteita. Luultavasti nämä ovat EU:n biodiversiteettistrategian ja ennallistamisasetuksen mukaisia monimuotoisuudelle arvokkaita metsiä, joiden suojelulla saavutettaisiin välitön sopu valtion metsien suojeluun pitkäksi aikaa. Todennäköisesti mukana on jo käsitellyn ulkopuolelle asetettuja metsiä.

Syken näkemyksen mukaan vaikuttaa siltä, että vanhojen metsien huomattavan vaativilla kriteereillä valtioneuvosto on pyrkinyt tarkoituksellisesti pitämään valtion metsät maapohjineen raskaan maankäytön piirissä (kaivosteollisuus, maa-ainekset, tontittaminen, energiantuotanto, puuntuotanto) eikä valtioneuvosto ole tarkastellut kokonaisvaltaisesti tavoitteita ja hyötyjä valtion maankäytölle. Kansainväliset sitoumukset luontokadon pysäyttämiseksi on nähtävästi katsottu toissijaiseksi. Tämän linjauksen toteuttaminen tulisi Suomelle kalliiksi mm. ennallistamisasetuksen ja siihen sisältyvien velvoitteiden astuttua voimaan.

Alkuperäiskansojen metsät

Syke korostaa tarvetta ottaa saamelaisten oikeudet huomioon luonnontilaisten ja vanhojen metsien määrittelyssä ja EU:n edellyttämän tiukan suojelun toimeenpanossa. Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Merkittävä osa Suomen vanhoista metsistä sijaitsee saamelaisalueella ja etenkin valtion mailla. Saamelaisyhteisön, kuten saamelaiskäräjien ja paliskuntien, tulee päästä osallistumaan suojelun ja maankäyttöpäätösten valmisteluun (Laki saamelaiskäräjistä 9§), mikä on myös EU-komission asettama edellytys. Vanhojen metsien suojelun positiiviset vaikutukset korostuvat etenkin Ylä-Lapin vähätuottoisissa, hitaasti kasvavissa metsissä. Näiden vanhojen metsien suojelu on olennaista saamelaisten elinkeinon ja kulttuurin turvaamiselle. Syke katsoo, että saamelaisyhteisön viesti tukee tärkeällä tavalla vanhojen metsien suojelun tavoitteita Suomessa, ja toimiva yhteistyö saamelaisten kanssa on ratkaisevaa metsiensuojelun kulttuurisen kestävyys turvaamiseksi. Ylä-Lapin vanhojen metsien suojelulle ja ennallistamiselle tulee laatia toimintasuunnitelma saamelaisten ennakosuostumus (FPIC) huomioiden. Alkuperäiskansojen alueen vanhojen metsien hakkuut voivat vaurioittaa suomalaisen metsätalouden kilpailukykyä ja heikentää myös matkailun edellytyksiä Pohjois-Suomessa.

Vanhojen metsien suojelu yksityismailla

Valtioneuvosto esittää, että vanhojen metsien suojelu toteutetaan yksityismailla METSO-ohjelman keinoin. Syke huomauttaa, että tämä edellyttää METSO-ohjelmaan alueellisia ja luonnonsuojelullisia valintaperusteita koskevia laajennuksia, sillä nykyisellään METSO on räätälöity Etelä-Suomen metsien suojelun tarpeisiin. Yksityismaiden vapaaehtoiseen suojeluun tulee varata riittävät resurssit ja kohteet tulee inventoida maastossa.

Syke huomauttaa, että koska VN:n esitys vanhojen metsien määrittelystä ei ole linjassa EU:n säädösten eikä metsäluonnon monimuotoisuutta koskevan tutkimustiedon kanssa, syntyy

tilanne, jossa osa ikääntyneistä talousmetsistä jää ristiriitaisten tulkintojen vuoksi ns. harmaalle alueelle sallittujen toimenpiteiden suhteen. Tällaisten metsiköiden käsittelystä voi mahdollisesti seurata jälkikäteen kansainvälisiä sanktioita. Tämä ei ole suomalaisen metsäsektorin, metsätalousyritysten eikä metsänomistajien etu. Vanhat metsät tulee määrittää yksiselitteisesti ja niiden rajaamisessa tulee ottaa huomioon EU:n suuntaviivat ja ekologinen varovaisuusperiaate. Vanhojen metsien suojelu tulee korvata täysmääräisesti yksityisille metsänomistajille.

Suomen ympäristökeskuksen lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet projektipäällikkö Kimmo Syrjänen (Luontoratkaisut), erikoistutkija Pekka Puntila (Luontoratkaisut) ja erikoistutkija Kaisa Raatikainen (Yhteiskunnan muutos).

Pääjohtaja

Leif Schulman

Projektipäällikkö

Kimmo Syrjänen

Jakelu ymv@eduskunta.fi

Tiedoksi kirjaamo@syke.fi

